

<https://www.scribd.com/document/497632325/Field-Theory-In-Social-Science-Kurt-Lewin>

7. Olweus D. *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Oxford : Blackwell Publishing, 2023. 140 p. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1860/1/%D0%A4%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%20%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%82%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%96.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-619-8-14>

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ГРОМАД У ПЕРІОД КРИЗ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Комаринська Зоряна Михайлівна

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри соціального забезпечення та управління персоналом,

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується впливом багатофакторних криз, серед яких провідне місце займає повномасштабна війна, соціально-економічна нестабільність та демографічні трансформації. У цих умовах особливого значення набуває феномен життєстійкості, який розглядається як здатність системи, зокрема громади, адаптуватися до змін, протистояти стресовим чинникам та відновлюватися після потрясінь. Дослідження поняття «життєстійкість громад» актуалізувалося останніми роками, у час повномасштабного вторгнення рф в Україну.

Життєстійкість громад стає ключовим фактором збереження ментального здоров'я населення, забезпечення соціальної стабільності та відновлення країни. Український досвід у цьому контексті є унікальним, оскільки поєднує високий рівень громадянської активності, волонтерського руху та самоорганізації населення. Метою пропонованого дослідження є аналіз особливостей життєстійкості українських громад у період криз, визначення основних чинників її формування та окреслення перспектив розвитку.

За визначенням, життєстійкість – це здатність людини протистояти стресу та відновлювати свій стан після травматичних подій. Для

громади це означає здатність передбачати, адаптуватися і швидко долати наслідки надзвичайних ситуацій і катастроф [3, с. 8].

На думку А. Ткачука, загальною стійкістю – це здатність системи (фізичної, біологічної, соціальної тощо) зберігати свої основні характеристики та функції під впливом зовнішніх або внутрішніх факторів; здатність протистояти викликам і кризам, відновлюватися після пошкоджень, адаптовуватися до змін без втрати власних основних характеристик [5].

У науковій літературі поняття життєстійкості громади визначається як здатність соціальної системи протистояти кризовим впливам, адаптуватися до змін та відновлювати свою функціональність. Формується певна система чинників та ресурсів, яка залучена до регулювання життєстійкості на різних рівнях: особистісному, груповому, інституційному та суспільному [2, с. 134].

У межах соціально-психологічного підходу життєстійкість розглядається як сукупність індивідуальних і колективних ресурсів. Основними компонентами життєстійкості є: соціальна згуртованість, довіра між членами громади, ефективне лідерство, адаптивність і гнучкість, наявність ресурсів для відновлення.

Одним із ключових чинників життєстійкості є ефективне місцеве самоврядування. Децентралізаційна реформа, що розпочалася у 2014 р. в Україні, сприяла зміцненню спроможності громад до самостійного прийняття рішень [4]. Українські громади демонструють високий рівень адаптації до кризових умов. Наприклад, у західних регіонах України з початку повномасштабної війни громади оперативно організували допомогу внутрішньо переміщеним особам, створюючи гуманітарні штаби та центри підтримки. У багатьох містах функціонують волонтерські хаби, психологічні служби, освітні ініціативи для дітей ВПО тощо. Ці практики свідчать про здатність громад до самоорганізації та ефективного реагування на виклики часу.

Для того, аби визначити життєстійкість громад, потрібно враховувати певні їх ознаки, а саме: *населення* (чисельність населення впливає на можливості громади виконувати свої функції); *територія* (віддаленість громади від великих міст, магістралей, і водночас, наближеність до лінії фронту, зони ведення активних бойових дій створює загрози для мешканців громади і потребує виконання додаткових безпекових заходів); *управління* (готовність керівництва громади до дій в особливих умовах); *ресурси* (розвиток місцевого бізнесу, достатня кількість великих платників податків, наявність вільних земельних ресурсів); *інфраструктура* (готова до роботи в екстремальних умовах, наявність укриттів тощо); *довіра у громаді* (згуртованість жителів громади, налагоджена співпраця та порозумін-

ня з органами місцевого самоврядування). Відтак, якісна комунікація, прогнозування, передбачення, створення запасів, на думку А. Ткачука, це необхідні складові для формування готовності громади до особливих та кризових ситуацій та запорука її життєстійкості [5]. Згідно з дослідженнями науковців, у формуванні життєстійкості важливу роль відіграє ще й соціальний капітал як система зв'язків і взаємної підтримки, яка забезпечує ефективне функціонування громади в умовах невизначеності [2, с. 134].

Визнано, що життєстійкість українських громад у кризовий період базується на швидкій адаптації, самоорганізації, волонтерстві та впровадженні системних послуг підтримки населення. До реалізації цього задуму покликаний пілотний проєкт з формування життєстійкості, що реалізується Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності в рамках Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» за ініціативи Першої леді Олени Зеленської. Він передбачає створення у громадах Центрів життєстійкості, де кожна людина безкоштовно може отримати психосоціальну підтримку, тут упроваджується державна система підтримки, що фокусується на ментальному здоров'ї, соціальній згуртованості та постійній допомозі населенню, а не лише на разових послугах; забезпечення роботи критичної інфраструктури, згуртованість жителів та залучення міжнародної підтримки для подолання наслідків війни, що забезпечує довгострокову спроможність територій. Мета проєкту – підтримати психічне здоров'я людей, знизити рівень стресу та тривожності серед населення громад; допомогти адаптуватися до нових умов життя та кризових ситуацій; навчити учасників проєкту техніками стресостійкості та попередження психологічної травматизації; створити дієві механізми забезпечення соціальними послугами у Центрах життєстійкості; зміцнити волонтерський рух та підвищити соціальну згуртованість громади [4].

За даними Національної сервісної служби України, станом на кінець березня 2026 року в Україні функціонує понад 270–287 центрів життєстійкості. Мережа цих просторів активно розширюється, охоплюючи понад 300 громад у 23 областях, забезпечуючи психосоціальну підтримку, допомогу ветеранам та їхнім родинам, а також соціальні послуги [1]. Подальший розвиток життєстійкості громад передбачає впровадження програм психосоціальної підтримки, розвиток локального лідерства, інтеграцію міжнародного досвіду, цифровізацію соціальних послуг.

Отож, життєстійкість громад є ключовим фактором забезпечення стабільності українського суспільства в умовах кризи. Український досвід демонструє високий рівень соціальної згуртованості, активності

громадян та здатності до самоорганізації. Подальший розвиток цього потенціалу потребує системної підтримки з боку держави, наукового осмислення та впровадження ефективних практик.

Література:

1. Наразі в Україні функціонує 287 центрів життєстійкості. URL: <https://nssu.gov.ua/news/narazi-v-ukraini-funktsionuie-287-tsentriv-zhyttiostiikosti#:~:text>

2. Рейман Б., Рейман К., Сухий О., Пачковський Ю. Соціальна стійкість українського суспільства в умовах війни: історико-світоглядні виклики. *Axis Europae. Issue 7. Вісь Європи*. Випуск 7. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/394702164_SOCIALNA_STIJKIST_UKRAINSKOGO_SUSPILSTVA_V_UMOVAN_VIJNI_ISTORIKO-SVITOGIADNI_VIKLIKI. DOI:10.69550/3041-1467.7.333203

3. Рекомендації з розбудови життєстійкості громад. URL: <https://povirusebe.org/sites/default/files/2024-11/rekomendacii12112024.pdf>

4. Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи : матеріали міжнародного круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 9 груд. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В.С. Колтун. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. 259 с.

5. Ткачук А. Стійкість для територіальних громад у сучасних умовах. URL: <https://www.csi.org.ua/books/stijkist-dlya-terytorialnyh-gromad-u-suchasnyh-umovah/>

6. Формування центрів життєстійкості в громадах. URL: <https://decentralization.ua/social/resilience>